

100. VÝROČIE TRIANONSKEJ MIEROVEJ ZMLUVY

POZNÁMKY

Mgr. Lukáš **VOLENTIER**

ÚVOD

Rok 1918 bol v dnešnom ponímaní rokom obrovských zmien, ktoré začali definitívnym koncom prvej svetovej vojny. Taktiež sa v tomto roku odohrala jedna z najdožitejších udalostí našich dejín, vznik Československej republiky (ďalej len „ČSR“). Prvá svetová vojna, ktorá začala už v roku 1914, na istý čas zbrzdila snahy o svojbytnosť mnohých národov alebo nebodaj až odtrhnutie niektorých štátov z obrovskej mnohonárodnostnej Rakúsko-Uhorskej monarchie. Pokusy o federatívne alebo podobné usporiadanie sa však neujali a monarchia sa rútila do záhuby. Práve v tomto momente bolo nadmieru jasné, že Slováci z dôvodu ich nízkeho počtu sami neprežijú a nedokážu efektívne vytvoriť vlastný štát. Dohodové mocnosti si navyše nemohli dovoliť, aby každá menšia skupina obyvateľov Európy mala svoj vlastný štát. Stredná Európa by tým pádom bola rozdelená na malé nevýznamné útvary. Preto sa ako vhodné riešenie ukázala spolupráca s Čechmi, ktorá bola vskutku úspešnejšia.

1 NA CESTE K ČESKOSLOVENSKU

Pri ceste Čechov a Slovákov k vlastnému spoločnému štátu je potrebné spomenúť viacero udalostí, ktoré vyústili až k pamätnému dňu 28. októbru 1918. Ako prvú dôležitú osobnosť možno spomenúť generála Milana Rastislava Štefánika, jeho aktívnu účasť na zahraničnom odboji, či už v Rusku, alebo v iných krajinách, kde prichádzalo k aktívnemu spájaniu jednotiek Čechov a Slovákov do légií. Pôsobenie týchto jednotiek možno lokalizovať na tri miesta ich pôsobenia, a to v Taliansku, Francúzsku a Rusku. Vytvorením týchto jednotiek chceli poukázať na to, že Česi a Slováci dokážu mať vlastnú armádu, v ktorej vedia bez problémov fungovať. Aj toto bol predpoklad fungovania v spoločnom štáte bez nadvlády tretích krajín. Dôležité je okrem intervencie gen. Štefánika spomenúť aj pomoc T. G. Masaryka, ktorý taktiež rátať so spoluprácou Čechov a Slovákov transformovanej do idey čechoslovakizmu. Tu však často narážal na neochotu o spoluprácu, nakoľko ešte nebolo presne vyjasnené budúce postavenie Slovákov a taktiež iné dôležité otázky, ktorým zatiaľ chýbali odpovede. Medzníkom sa stala Clevelandská dohoda z roku 1915, ktorá napomohla pri ďalších rokovaniach. Dohoda požadovala samostatnosť (autonómiu) Čiech a Slovákov, spojenie týchto dvoch národov, požiadavku o volebné právo a požiadavky na formu vládnutia, ktorá bude vyhovovať väčšine. Názov samotnej dohody je odvodený od mesta Cleveland, kde pôsobila a žila veľká kolónia Slovákov v zahraničí. Druhou bola Pittsburská dohoda podpísaná v roku 1918, ktorá sa však sčasti odklonila od požiadavky autonómie Slovákov, no dala možnosť na používanie slovenčiny vo verejnej správe a školstve. Táto dohoda pojednávala

POZNÁMKY

o federatívnom zriadení budúcej ČSR. Okrem už spomínaných udalostí je ešte dôležité spomenúť deň pred samotným vyhlásením ČSR, 27. október 1918, kedy minister zahraničných vecí Rakúsko-Uhorska Július Andráši oznámil akceptáciu podmienok o kapitulácii Rakúsko-Uhorskej monarchie. Správy o kapitulácii dali vietor do plachiet mnohým demonštrantom v Prahe, ktorí protestovali a žiadali vznik samostatného Československa.

Obrázok 1: 28. október 1918 – prvý deň Československa v Prahe

1. 1 Vznik Československa

Spomínané udalosti dosiahli svoj vrchol v nasledujúci deň, 28. októbra 1918 vyhlásením samostatnej Československej republiky. Je potrebné si uvedomiť, že základy ČSR boli položené v zahraničí, najmä v USA a Francúzsku a dopomohli im osobnosti ako Štefánik, Masaryk a mnohí ďalší. Informácie o týchto udalostiach sa začali šíriť celou krajinou. V tomto období sa očakávalo oficiálne vyjadrenie, či sa Slovensko prikloní k novovzniknutému štátu. Nenechalo na seba dlho čakať a 30. októbra 1918 sa v Turčianskom Svätom Martine (dnes Martin) v budove Tatrabanky stretli zástupcovia politických strán a aj viacerí zástupcovia spoločenského života. Spomenúť možno napríklad Andreja Hlinku. Toto stretnutie bolo povolené uhorskou vládou. Text, ktorý schválili bol dôležitým krokom k spojeniu sa Čechov a Slovákov. Jeho znenie bolo nasledovné:

„1. Slovenský národ je čiastka i rečovo i kultúrno-historicky jednotného česko-slovenského národa. Na všetkých kultúrnych bojoch, ktoré viedol český národ a ktoré ho urobili známym na celom svete, mala účasť i slovenská vetva.

2. Pre tento česko-slovenský národ žiadame i my neobmedzené samourčovacie právo na základe úplnej neodvislosti. Na základe tejto zásady prejavujeme svoj súhlas s tým novo utvoreným medzinárodným právnym položením, ktoré dňa 18. októbra 1918 formuloval predseda Wilson a ktoré dňa 27. októbra 1918 uznal rakúsko-uhorský minister zahraničia.

3. Žiadame okamžité uzavretie pokoja a síce na všeludských kresťanských zásadách, aby pokoj bol taký, že by medzinárodno-právnymi zárukami znemožňoval ďalšiu vojnu a ďalšie zbrojenie.

Sme presvedčení, že náš snaživý a nadaný slovenský národ, ktorý vzdor neslýchanému útisku dospel na taký stupeň národnej kultúry, nebude vylúčený z požehnaní pokoja a zo spolku národov, ale i jemu bude popriate, aby sa dľa svojho rázu mohol vyvíjať a dľa svojich síl prispel ku všeobecnému pokroku človečenstva. Zo zasadnutia Slovenskej Národnej Rady. V Turčianskom Sv. Martine, 30. októbra 1918.“

Autorom deklarácie bol Samuel Zoch a text následne upravil Milan Hodža. Podpísanie deklarácie sa nestretlo s pochopením najmä u pracujúcich vrstiev obyvateľstva, ktoré prakticky nevedeli čo sa deje. Ďalšou časťou spoločnosti, ktorá nebola prizvaná boli aj vysoko postavené ženy z viacerých spolkov a iných častí verejného života, ktoré podávali sťažnosti, že ich nikto neinformoval o takej dôležitej udalosti. Vďaka podpísaniu Martinskej deklarácie sa Slováci oficiálne vzdali napojenia na Uhorsko a prihlásili sa k novovzniknutej ČSR. Cieľom v danom období bolo čo najrýchlejšie sa vzdať všetkého uhorského a pracovať na stabilizovaní pomerov. Samotnému vzniku hraníc ČSR sa mali venovať až potom. Tak ako aj pri iných témach, otázka riešenia vzniku ČSR a tvorba jej hraníc bola diskutovanejšia viac v zahraničí (najmä v USA) ako v strednej Európe.

Obrázok 2: Pamätná tabuľa na bývalej budove Tatrabanky v Martine, kde bola podpísaná Martinská deklarácia

1. 2 Prvé dni novej republiky

Prvým posunom bol 4. november, kedy bola v Skalici vytvorená dočasná vláda. Dôvod pre výber Skalice, a nie napríklad Bratislavy alebo Košíc bol jednoduchý – veľká časť krajiny bola stále pod priamou kontrolou Uhorska a na riešenie situácie nebol potrebný čas. Toto mocenské vákuum vyústilo do sociálnych nepokojov, ktoré sa šírili celou krajinou. Spomenúť môžeme napríklad vyhlásenie tzv. „Ter-

POZNÁMKY

chovskej republiky“, kde sa miestni slovenskí obyvatelia Terchovej rozhodli pomstiť sa príslušníkom Uhorskej vlády a Židom za utrpenie, ktoré im spôsobili. K tomuto besneniu navyše prispelo mnoho vojakov, ktorí si so sebou priniesli výzbroj z frontu, čím vytvorili armádu v samozvanej republike. Jednotky tejto „republiky“ mali snahu ovládať pomerne veľké územie, no jednotky z Čiech situáciu upokojili. Tieto a mnohé ďalšie prípady rabovania, a žiaľ aj vraždenia, ukazujú na prvé problémy novovznikajúceho Československa. Ďalším problémom sa ukázala lojalnosť voči Uhorsku. Mnoho obcí na východnom a južnom Slovensku zostalo verných bývalému štátu. Maďarská vláda dokonca podnecovala propagandu s cieľom ukázať na to, že Slováci sú vlastne radi, že môžu žiť pod Uhorskom a nechcú ďalší nový štát, ktorý len destabilizuje tak prosperujúcu krajinu akou bolo Uhorsko. Tieto snahy jasne viedli k zamedzeniu postupného scelovania ČSR, respektíve jeho časti Slovenska. Navyše sa politici v Budapešti snažili poskladať jednotky zložené z maďarských vojakov, ktorých cieľom malo byť oklieštenie šírenia informácií o ČSR. Tieto jednotky sa veľakrát dopustili represii na obyvateľoch podporujúcich odtrhnutie od zväzku s Maďarskou vládou. Spomínané kroky jasne ukazujú na fakt, že vláda v Budapešti cielene ignorovala podpísané mierové zmluvy presadené víťaznými mocnosťami, no nikto v danom období voči tomu nezakročil.

2 BOJE O NEZÁVISLOSŤ ČESKOSLOVENSKA

Začiatok novembra roku 1918 sa niesol v znamení postupného oslobodzovania prevažne západného územia Slovenska. Ako prvé bolo oslobodené mesto Holíč a neskôr nasledovali ďalšie. Oslobodzovanie zabezpečovali prevažne jednotky pozostávajúce z domáceho vojska a četníctva z Čiech, ktoré sa však po prvých úspechoch v boji museli stiahnuť naspäť na Moravu. Prvé fiasko ukázalo slabú výzbroj a nepripravenosť jednotiek. Tieto okolnosti viedli k povolaniu jednotiek pozostávajúcich z vojakov českého a slovenského pôvodu pôsobiacich v rakúskej armáde. Od decembra boli dopĺňaní o dobre vycvičených legionárov, ktorí sa vracali domov z Talianskeho frontu. Ich úlohou bolo odčiniť prvé neúspechy, obsadiť priestor Považia až po Žilinu a následne získať kontrolu nad údolím rieky Nitry. Táto etapa oslobodzovania Slovenska sa žiaľ skončila neďaleko Vrútok, kde dobre vyzbrojené Maďarské vojsko opätovne zastavilo prvotné plány československých vojakov. Tí boli zahnaní až do Ostravy. Počiatkové neúspechy pôsobili negatívne na kredit Československa. Ukazovalo sa ako slabý štát, ktorý nedokáže oslobodiť vlastné územie. To nahrávalo do kariet maďarskej vláde, ktorá mala snahu obnoviť „Veľké Uhorsko“.

Pripravené plány československej vlády rátali s použitím dvoch vojenských skupín, pričom každá mala svoje ciele. Prioritou prvej skupiny bolo obsadenie Bratislavy (Bratislava sa na počesť prezidenta Wilsona mala volať Wilsonovo mesto, podnet prišiel zo strany zahraničných Slovákov najmä z USA). Obsadenie Bratislavy bolo z viacerých hľadísk vnímané ako strategický cieľ. Mesto bolo dôležité z geografického, hospodárskeho, spoločenského a najmä z čisto propagandistického hľadiska. Nová vláda mala potrebu ukázať, že armáda je schopná obsadiť aj takýto strategický bod, z ktorého sa následne stane hlavné mesto. Druhá skupina mala ob-

sadiť Košice a následne aj priestor prihraničných miest, aby sa zabránilo prenikaniu nepriateľských jednotiek. Počas tejto fázy oslobodzovania krajiny už jednotky Maďarskej armády nekládli taký veľký odpor. V tomto momente sa opätovne objavuje otázka ako bude vyzeráť hranica ČSR s Maďarskom. Južná hranica sa nemohla opierať o nijakú historickú hranicu, ako to bolo napríklad pri hraniciach s Poľskom alebo inými susednými štátmi. Objavovalo sa mnoho neoverených správ, že nová hranica ČSR sa má tiahnuť popri Kremnici a Lučenci. Objavila sa aj informácia, že novou hranicou bude až rieka Ipeľ, ale o tom maďarské obyvateľstvo nechcelo ani počuť. Z hospodárskeho hľadiska bolo dôležité zabezpečenie košicko-bohumínskej železnice, ktorej trať viedla popod Tatry až do Čiech. Po týchto krokoch mali jednotky československej armády pomáhať stabilizovať situáciu v krajine a zamedziť bujnejúcej pro-maďarskej politike. Pre tieto potreby bolo zriadené aj Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska, ktorého sídlo bolo spočiatku v Žiline. Na jeho čele stál Dr. Vavro Šrobár. Po stabilizácii pomerov malo ministerstvo riadiť celé fungovanie na danom území. De facto, ministerstvo malo dohliadať na všetko dôležité v krajine, čím vlastne plnilo funkciu vlády. Pri porovnaní transformácie Českých krajín a Slovenska je potrebné povedať, že Český prechod z monarchie prebehol bez väčších problémov. Na Slovensku by sa bez pomoci armády a najmä legionárov neuskutočnilo nič tak, ako si to politické elity predstavovali. Územie Slovenska bolo oslobodzované až do začiatku roka 1919. Dve strategické mestá, Bratislavu a Košice oslobodili na prelome rokov 1918 a 1919. Oslobodené Slovensko bolo rozdelené na dve zóny. Prvá sa rozprestierala na ploche od Bratislavy po obec Pinciná, východne od Lučenca. Tá patrila pod kontrolu 7. divízie talianskych légii. Od tohto bodu na východ operovala 6. divízia talianskych légii.

Tieto počiatočné neúspechy pri zrode ČSR stáli nový štát pomerne veľa. Spomenúť možno stratu viacerých dôležitých dopravných bodov, najmä na železnici, v hospodárstve mnoho podnikov stratilo svoje technické zariadenia, odberateľov, dokonca niektoré podniky aj svoje centrály, ktoré sa nachádzali mimo hraníc ČSR. Čo sa týkalo verejnej správy, v tej sa Československá vláda snažila o postupnú výmenu lojálnych prívržencov Maďarska z radov zamestnancov. Nahrádzaní boli českou inteligenciou. Išlo hlavne o úradníkov a učiteľov. Následne mali pomáhať pri výučbe Slovákov, ktorý mali postupne nastupovať na ich miesta. K týmto zmenám ale zakaždým nedošlo. Išlo prevažne o vyššie postavené miesta, ktoré si českí zamestnanci držali. Spomenuté problémy predstavovali len časť toho, čomu musela krajina čeliť. V pozadí sa črtal ešte omnoho väčší problém a ČSR musela čeliť vojenskej intervencii.

Víťazné mocnosti Dohody stanovili hranice, ku ktorým zatiaľ Československá republika nemala úplný prístup. Išlo o hranicu od Bratislavy, pozdĺž rieky Dunaj až po sútok s riekou Ipeľ. Odtiaľ pokračovala línia k Rimavskej Sobote, následne až k sútoku rieky Laborec a Uh pokračujúc jej tokom. Nová hranica medzi Maďarskom a ČSR bola pevne stanovená. V Maďarsku ale 21. marca 1919 došlo k bolševickému prevratu, ktorý sa mal podľa plánu postupne rozšíriť do celej strednej Európy. Maďarské jednotky preto pripravili plán útoku na sever. Cieľom bolo obsadenie a udržanie Karpatského oblúka pod kontrolou Maďarska. Po obsadení dnešného územia Slovenska rákala maďarská strana s vytvorením autonómneho územia.

POZNÁMKY

2. 1 Bolševický útok na Československo

Konflikt začal útokom Rumunska na Maďarskú republiku rád. O tejto vojenskej operácii boli mocnosti dopredu informované. Cieľom bolo zamedziť rozpínavosti maďarského komunizmu a získanie území, na ktoré si dané štáty nárokovali, nakoľko im patrili podľa podpísaných zmlúv. Išlo o tzv. druhú demarkačnú líniu. Tá pri ČSR aj Rumunsku zohľadňovala maximálne územné požiadavky. Zmenou na mape v rámci týchto požiadaviek došlo pri hraniciach ČSR k posunutiu už spomínanej línie od rieky Dunaj nie k Rimavskej Sobote, ale až k Šalgotárjálu a po Miskolc. Do mája roku 1919 sa podarilo takmer celú líniu aj obsadiť. Jediným neúspechom v tejto prvej časti bojov bola márna snaha o obsadenie strategického Šalgotárjálu. Ani po mnohých útokoch toto mesto nepadlo. Po stabilizácii frontu Maďarska s Rumunskom a ČSR sa cieľ útoku presunul práve na Slovensko a Podkarpatskú Rus. Operácia dostala názov „Severná výprava“. Južný front so Srbskom bol dobre bránený a napadnutie Rumunska v priestore rieky Tisa by stálo veľa úsilia. Preto bol za najlepší postup zvolený práve útok na Slovensko. Hlavným cieľom tejto operácie bolo obsadenie horného Uhorska a následne spojenie sa s Červenou armádou. Tá v danom období obsadzovala Ukrajinu a Bielorusko. Maďarskí bolševici rátali s jej pomocou a vytvorením akéhosi veľkého bolševického štátu. Severná výprava bola rozdelená na tri bojové skupiny. Prvá skupina tiahla smerom na Štúrovo – Levice, druhá smerovala na Šalgotárján – Lučenec – Zvolen – Vrútky a tretia na Košice – Prešov – Bardejov. Tieto skupiny mali strategicky obsadiť železničné uzly, ako napríklad Vrútky, čím mali zamedziť prísunu jednotiek a materiálu po strategickej košicko-bohumínskej železnici, ktorá v tej dobe tvorila dôležitú zásobovaciu tepnu nielen priemyslu, ale aj armády. Slabo pripravená československá armáda nedokázala odraziť silné útoky. Armáda bola v čase útoku pomerne slabo vyzbrojená a zle zásobovaná, navyše je potrebné si uvedomiť aký veľký priestor museli jednotky brániť. Išlo o územie od Bratislavy až po Mukačevo. Vzhľadom na tieto okolnosti nedokázali československé jednotky zastaviť prvý veľký útok na naše územie. V danom období navyše prebrala velenie po talianskej misii francúzska vojenská misia. Ku komplikácii situácie navyše prispelo aj domáce obyvateľstvo, ktoré sa často pridávalo na stranu bolševikov. Pre mnohých, najmä zahraničných vojakov v československej armáde bolo nepochopiteľné správanie civilistov. Častokrát vítali maďarské bolševické jednotky ako osloboditeľov. Tento fakt poukazuje na slabú informovanosť obyvateľov. Tí vnímali bolševikov ako záchrancov Veľkého Uhorska a nie ako šíriteľov bolševickej ideológie. Politika víťazných mocností (Dohody) v prvých momentoch zlyhala, nakoľko nedisponovala žiadnymi jednotkami ani inými pákami, ktoré by mohli tento konflikt zastaviť. Snaha o diplomatické riešenie v podobe správy o zastavení ofenzívy do 48 hodín a stiahnutí vojska z územia ČSR zlyhala. Maďarská strana neuposlúchla a navyše argumentovala tým, že najprv Československá a Rumunská armáda napadla Maďarsko a posúvali sa na inú demarkačnú líniu. Argumentácie o posune hraníc ukázali problém nestálosti hraníc, čo viedlo k snahám o ich stabilizáciu. Aj napriek požiadavkám zo strany Dohody a okolitých štátov boje pokračovali ďalej.

2. 2 Slovenská republika rád

POZNÁMKY

Po rýchlom obsadení južného územia Slovenska a miest ako Nové Zámky, Štúrovo a Lučenec, pokračovali jednotky na strategický Zvolen. Piateho júna vyhlásil Dr. Vavro Šrobár vojenskú diktatúru na celom území Slovenska, čo malo napomôcť pri obrane krajiny. Po páde Zvolena bola vytvorená obranná línia Banská Bystrica – Kremnica. V tomto priestore sa odohrala strategická bitka pri obci Vlkanová, ktorá sa nachádza neďaleko obce Sliač. Počas tejto bitky dokázali jednotky ČSR poraziť maďarských bolševikov, ktorí už následne na daný úsek neútočili. Počas trvania ČSR bol na danom mieste pamätník pripomínajúci tieto udalosti, no po roku 1948 sa na dané udalosti nepoukazyvalo, keďže nesedeli do naratívu o spriatelенých národoch. Dnes sa na mieste, kde pôvodne stál pamätník nachádza len prázdne miesto. Víťazstvo v tejto bitke pomohlo pri doplnení veľmi potrebných vojenských jednotiek a zbraní. Tvrdé boje však naďalej prebiehali v okolí Tisovca a najmä v údolí rieky Hornádu smerom na Košice. Tie po neúspešnej protiofenzíve padli do rúk Maďarskej armády. Boje na východnom Slovensku neboli až tak úspešné a už 10. júna padol Bardejov. Dňa 16. júna bola navyše v Prešove vyhlásená tzv. Slovenská republika rád. Týmto krokom sa poukazyvalo na neuznanie suverenity celého územia ČSR. Hlavným cieľom bolo obnovenie predvojnového Uhorska doplneného o komunistickú ideológiu. Tieto plány boli spomínané aj v reči, ktorou bola republika vyhlásená:

„Perši skutok bul od jarma českich imperialistov ošlebodneho proletariata, že od imperialistov vikričanizale v skutočnoscí zohavenvo samourčujuce pravo sebe zhotoval.

S tim pohnutom slovenske robotníci, vojaci a sedlaci dalej budovali totu revolučnu frontu, ktorej cestu ruska a uhorska Radova Republika rovnili a placu, vihrali pre velku ideu švetovej Radovej Republiky.

Slovenska Radova Republika, ktora še teraz narodzila, jak prirodzenich spojeni patri víťaznich prijaceli, rusku a uhorsku Radovu Republiku a medzinarodneho proletariata. Slovenska Radova Republika stava še pod ochranu: še vše lepše a lepše vistaveného jednoteho a solidarneho robotnickeho internationala. Perši pozdrav slovenskej Radovej Republiky ešci utlačenim českim proletarom patri. Slovenska Radova Republika stoji tiš na fundamentu najobširnejšej proletarskej demokracii, ale doraz ustavi zbroj diktaturi, ktora ňe šanuje totich, ktore proti totej čistej, verejnej a ňefalečnej demokracie daco plano robja, ktore samourčujuce pravo ohrožovaju. Z teho cilu rozbilu každu našilnost kapitalistov a imperialistov, vipustoši každu možnosť vikoristovanie a chista mocnu svetovu revoluciu mocneho pracujuceho ľudi.

Mocno a bez pojednane pracuje slovenski proletariat svoju historicku povolanu, a bi verne prenasledoval roboti prechod, že bi svojim prikladom povzbudzajal nasledujuci, že bi na proletarske meno hodne buli.

Ňech žije švetova revolucia!

Ňech žije kommunisticki international!“

POZNÁMKY

Názov republiky rád je odvodený od slova rada, t. j. kolektívny orgán rozhodovania. Samotná republika rád stavala na princípoch komunizmu. Rozhodli o znárodňovaní podnikov, statkov, financií, škôl a súdov, navyše sa počítalo so zriadením vlastnej armády. K stanovám republiky rád sa prihlásili napríklad aj v Lučenci. Tento príbeh mal však len krátke trvanie, nakoľko už v čase vyhlásenia tejto republiky začali československé, ale aj rumunské jednotky masívnu protiofenzívu, ktorá mala viesť k zastaveniu bojov. Vďaka týmto udalostiam bolo 24. júna vyhlásené prímerie a od nasledujúceho dňa sa rokovalo v bratislavskej Redute o odchode maďarských vojsk. Pokojný odchod maďarských vojsk trval do 7. júla 1919.

Obrázok 3: Mapa Slovenskej republiky rád

2.3 Ďalšie zmeny hraníc

V tomto období sa dokonca objavili snahy o vytvorenie akéhosi koridoru medzi ČSR a Jadranským morom. Okrem tejto pomerne smelej požiadavky, ktorá bola zamietnutá, sa objavila ďalšia. Tá požadovala úpravu hraníc v priestore Petržalky. Hlavný dôvodom pre vyhlásenie tejto požiadavky bolo ohrozenie Bratislavy, ktorá mohla v priebehu niekoľkých hodín čeliť obsadeniu, nakoľko územie na druhom brehu Dunaja bolo priamo pod kontrolou Maďarska. Mierová konferencia začiatkom augusta rozhodla o oprávnenosti tejto požiadavky, čím umožnila ČSR obsadiť toto územie. Cieľom československého velenia bolo obsadenie vykonať bez veľkých strát na životoch a uchránenia dôležitej infraštruktúry cez rieku Dunaj. Plán bol realizovaný dvoma jednotkami. Prvá mala prešplhať cez most, prekvapíť maďarské hliadky a zabrániť im odpáliť nastrožené výbušniny. Druhá skupina sa mala po pontónoch prepraviť na opačnú stranu. Plán bol realizovaný v noci 13. augusta a prebehol bez akýchkoľvek problémov. Tento posledný prekvapivý útok je právom možné považovať za posledný akt bojov o stabilizáciu krajiny z rokov 1918 a 1919.

Pri zmene hraníc je potrebné aspoň v skratke spomenúť aj vývoj na severnej hranici s Poľskom. Tá mála svoj základ už v stredoveku ako hranica medzi Uhorským a Poľským kráľovstvom. Hranica bola tvorená prevažne geografickými celkami, ako Tatry a Beskydy. No už pred prvou svetovou vojnou sa objavili plány na znovu pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku. Už 18. októbra 1918 bolo malou skupinou poľských jednotiek obsadené územie celej Babej hory a obcí ležiacich v tesnej blízkosti. Niečo podobné sa odohrávalo aj v priestore Spiša. Proti týmto akciám a najmä

proti obsadeniu Oravy protestoval aj významný slovenský básnik a politik Pavol Országh Hviezdoslav. Situácia sa upokojila až v decembri roku 1918, kedy došlo k vytvoreniu demarkačnej línie, ktorá stanovila provizórne hranice pod dohľadom československej armády. Pri tomto spore zohral dôležitú úlohu spor o strategické Tešínsko, ktoré bolo potrebné nielen z hľadiska ťažby uhlia, ale aj z dopravného, nakoľko cezeň prechádzala strategická Košicko-bohumínska železnica. Následkom vojenskej operácie došlo k zhoršeniu vzťahov medzi oboma krajinami. Tento stav vyústil do osočovania a urážok. Navyše na každej konferencii, ktorá sa týkala zmeny hraníc boli na oboch stranách predkladané požiadavky pre druhú stranu neakceptovateľné. Táto situácia následne vyústila do plebiscitu, ktorý mal v priestore Oravy, Spiša a Tešínska stanoviť hranicu. Patovú situáciu vyriešili až rokovania v júli roku 1920, ktorými Československo stratilo 12 obcí na Orave a 13 na Spiši. Tieto rokovania a zmluvy však nedokázali utriať všetky problémy a pocit krivdy bol na oboch stranách jasne citelný.

3 TRIANON

Mapa Európy sa od roku 1919 začínala pomaly meniť a pretvárať. Nemecko prišlo o veľké územia, ktoré odstúpilo Dánsku, Poľsku, ČSR a prišlo o strategické územie Porýnia. Tak isto z mapy zmizlo Rakúsko-Uhorsko a nahradili ho nástupnícke štáty, ktoré však často nemali presne stanovené hranice. Stanoviť ich podľa historických hraníc alebo národnostného zloženia sa nie vždy ukázalo ako vhodné riešenie. S týmito problémami muselo bojovať aj Československo, ktoré navyše nebolo národnostne jednotné. Spory o hranice sa mocnosti snažili ako tak zatrieť mierovými zmluvami a práve v Trianone malo prísť k definitívnej stabilizácii hranice s Maďarskom. Maďarskú stranu reprezentoval gróf Apponyi, ktorý sa aj so svojimi poradcami pripravoval na dôležité rokovania. Zvolenie grófa Apponyiho sa neskôr ukázalo ako nie práve výhodný krok. Gróf sa síce v Maďarsku tešil veľkej popularite, no zahraničie nezabudlo na Apponyiho školské zákony, ktoré viedli k definitívnemu pomadžarčeniu Uhorska. Ďalším problémom bola jeho pro-nemecká orientácia, ktorá pri týchto rokovaniach takisto uškodila. Z dediny Malinovo neďaleko Bratislavy mu údajne nebolo Čechmi umožnené doručiť oblek. Túto banalitu využila propaganda, aby oboznámila maďarskú verejnosť s informáciou, že Česi mu schovali jeho garderóbu naschvál, aby sa nemohol zúčastniť na rokovaniach. Pri tomto osočovaní neboli zámerne spomenutí Slováci, nakoľko v Maďarsku boli z rozpadu monarchie obviňovaní práve Česi. Dôvodom jeho osobného nedostavenia sa boli nedodržané sľuby s Vavrom Šrobárom, kde hrozila možná intervencia. Táto kauza bola následne vyriešená v Budapešti, kde bol poprednou odevníckou firmou ušitý čisto nový reprezentatívny oblek, v ktorom mal gróf zastupovať Maďarsko. Maďarská delegácia pozostávala z 80 členov, ktorí postupne cestovali do Paríža. Po príchode grófa Apponyiho bolo Maďarsku odovzdané znenie mierovej zmluvy, s ktorou už od prvých viet maďarská strana nesúhlasila a protestovala proti jej zneniu. Delegácia sa snažila rôznymi krokmi zdržovať začatie rokovaní, čo vzbudilo u veľmocí, najmä u Francúzska veľkú nevôľu. Strany Dohody reprezentované najmä Francúzskom

POZNÁMKY

POZNÁMKY

prítvrtili. Vyhlásili, že ak bude Maďarsko neustále klásť prekážky, nebude vôbec prizvané na rokovania a jeho zástupcovia už nebudú mať v Paríži čo robiť. Potom si maďarská delegácia uvedomila, že od tohto momentu už nemôže kľučkovať a brzdiť proces prijímania mierových zmlúv. Dňa 15. januára 1920 preto maďarská a aj československá delegácia prijala text zmluvy. Následne bolo umožnené grófovi Apponyimu mať svoju reč, v ktorej hovoril o porozumení a medzinárodnej spravodlivosti a poprel akékoľvek utláčanie národov v Uhorsku. Do svojho prejavu pretavil aj ostrú kritiku zmluvy a najmä problému, že mnoho Maďarov pripadne „nižším rasám“. Navyše vyhlásil, že Maďarsko bez Slovenska a Sedmohradska nemôže existovať a je odsúdené na zánik. Napriek tomu však prijme mierovú zmluvu, no nikdy sa s ňou on, ani žiadny iný Maďar nestotožní. Podľa tejto zmluvy Maďarsko stratilo až 70 % svojho územia. Je samozrejmé, že protesty boli namieste, no veľakrát vy počuté neboli. Maďarská strana sa nechala počuť, že hranice, ktoré jej boli vytýčené mierovými zmluvami, sú záhubou pre krajinu, nakoľko v prípade napadnutia sa nebude mať ako brániť, keďže stratí prirodzené obranné línie. Maďarská politika sa dá z predchádzajúcich vyjadrení krásne prečítať. Jej hlavným cieľom bolo zachovanie Uhorska. Týmto krokom však dobre rozumeli aj zástupcovia ČSR, Rumunska, a Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov, ktorí sa preto rozhodli, že budú spolupracovať spolu. Tento vývoj sa ukázal ako veľmi výhodný. Vďaka tejto spolupráci v nasledujúcom období vznikol aj pakt nazývaný ako Malá dohoda.

Vrcholným orgánom pri tvorbe Trianonskej zmluvy bola Najvyššia rada pozostávajúca z 10 členov skladajúcich sa poväčšine zo zástupcov štátov víťazných mocností. Možno spomenúť napríklad zástupcov krajín ako USA, Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko a Japonsko. Československo nemalo pri týchto rokovaníach v Najvyššej rade miesto. Mohlo sa zúčastniť len rokovaní, v ktorých sa rokovalo o ČSR. Okrem Najvyššej rady pôsobili rady pre armádu a hospodárstvo. Z pohľadu Československa, ale aj ďalších krajín bola dôležitá Ústredná teritoriálna komisia, ktorá sa zaoberala páľčivou témou akou boli hranice nových štátov. Česká delegácia bola oficiálne vedená Karlom Kramárom. Narazila však na silnejšieho hráča, ktorý prebral rokovania. Bol ním Edvard Beneš. Na začiatku predkladal niekedy až nepredstaviteľné požiadavky. Od priestoru strategického Šalgotarjánu až po koridor na Jadran. Komisia pre československé záležitosti mnohé veci ihneď zavrhol, ale počas postupných rokovaní bola stanovená celistvá hranica, ktorá rátať aj s Podkarpatskou Rusou ako súčasťou Československa. Pri tvorbe hraníc sa samozrejme rátať s národnostným a geografickým aspektom, kde sa chápalo územie Slovenska od Tatier k Dunaju a od Prešporka (Bratislavy) po Užhorod. Do rozhodovania o stanovení hraníc bolo zapojených aj mnoho ďalších aspektov, aby nedošlo k ich nelogickému vytýčeniu. Práve tento bod bol najdôležitejším pre všetky zúčastnené strany, kde sa samozrejme najmä Maďarsko stavalo negatívne takmer ku každému bodu. Problémom sa však ukázala aj náboženská otázka, keďže vytvorením hraníc došlo k preťatiu diecéz. Modus vivendi, ktorou boli upravené cirkevné hranice na juhu aj severe ČSR bola podpísaná v roku 1928.

Definitívnemu podpisu mierovej Trianonskej zmluvy s ČSR predchádzal podpis zmluvy, ktorá hovorila o kapitulácii Maďarska. Politika v Maďarsku bola v tomto smere nejednotná a mala problémy či túto zmluvu akceptovať, alebo nie. Politika sa delila na dva tábory. Jeden z nich sa vyjadroval, že je potrebné územie si opätovne vy dobyť a obsadiť pomerne veľké územie Slovenska a Rumunska. Druhý naopak požadoval mierovú cestu s postupnou revíziou hraníc. Tu sa očakávalo, že Maďari časom svoje dostanú. Apponyi sa rozhodol abdikovať a v novinách vyhlásil, že podpísanie mieru je v tomto momente jediná správna cesta. Zmena názoru jasne poukázala na bezmocnosť Maďarskej vlády, ktorá už nemala žiadne iné riešenie. Po podpísaní tohto mieru 31. mája 1920 bolo zástupcom ČSR oznámené, že v najbližšom čase príde aj k podpísaniu zmluvy v paláci Grand Trianon. Od tohto miesta je odvodený samotný názov zmluvy. Podľa ružového mramoru, ktorým je obklopený celý zámok ho nazývali aj Mramorový Trianon. Nachádza sa približne 20 km od Paríža a je súčasťou monumentálneho komplexu Versailles, ktorý sa začal stavať na objednávku Ľudovíta XIII., ale najväčšiu slávu priniesol práve Kráľovi Slnko, Ľudovítovi XIV. Zámok bol na podpis zmluvy zvolený pre svoju veľkosť. Samotný komplex mohol ubytovať stovky delegátov z viacerých krajín. Navyše prinášal pokoj od rušného Paríža.

Maďarská vláda mala po odstúpení Apponyiho obrovský problém. Potrebovali zástupcu, ktorý by pochádzal z územia samotného Maďarska. Nesmel však pochádzať z častí bývalého Uhorska, o ktorých sa rokovalo. Preto bol za zástupu zvolený minister verejných prác August Benárd. Po príchode tejto delegácie do Paríža im bolo odovzdané definitívne znenie mierovej zmluvy. Bola im taktiež odovzdaná kópia zmluvy, ktorá bola riadne opečiatkovaná. Chýbali na nej len podpisy zástupcov zainteresovaných krajín. Samotná zmluva mala 623 strán a pozostávala z nasledujúcich bodov:

1. Dohoda o Spoločnosti národov
2. Hranice
3. Politické klauzuly Európske
4. Politické klauzuly mimo Európu
5. Klauzuly vojenské, námorné a vzduchoplavebné
6. Vojnoví zajatci a hroby
7. Prepisy trestné
8. Náhrady škôd
9. Klauzuly finančné
10. Prístavy, vodné cesty, železnice
11. Práca
12. Klauzuly rozličné s prílohou

Zaujímavosťou tejto mierovej zmluvy bola aj strata malej kolónie Maďarska v priestore mesta Tianjin v Číne. Toto mesto malo maďarskú správu a aj ulice boli pomenované po maďarsky. Táto kolónia však mala len čisto symbolické postavenie.

POZNÁMKY

Jej rozloha bola len necelých 0,61 km². Obyvatelia dokonca dostali Rakúsko-Uhorské občianstvo a platili tu aj zákony monarchie. Toto územie po podpísaní Trianonu už nebolo územím Maďarska.

3. 1 Trianon: trauma alebo radosť

K samotnému aktu podpísania Trianonskej mierovej zmluvy došlo 4. júna 1920 o štvrtej hodine popoludní. Tento deň sa zapísal zlatým písmom do dejín všetkých štátov, ktoré získali samostatnosť od monarchie. Jediné Maďarsko sa neradovalo. Prišlo o veľkú časť svojho územia a s ním sa rozplynul aj sen o mnohonárodnostnom štáte alebo federácií, kde by si bol každý národ rovnocenný. Je potrebné povedať, že Trianon bol akýmsi definitívnym vyvrcholením dlhotrvajúcich konferencií, kde si mnohé strany kládli pri rokovaní často prehnané požiadavky a častokrát chceli až nemožné. Tie boli zväčša ihneď zamietnuté a pretavené do hraníc, ktoré sa až do dnešných dní veľmi nezmenili. Maďarsko týmto krokom stratilo územie Slovenska, Burgenlandu, Podkarpatskej Rusi a Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov. Na slávnostné zhromaždenie sa dokonca prišiel pozrieť aj Edvard Beneš, ktorý následne zmluvu aj ratifikoval podpisom ako zástupca ČSR. Z Edvarda Beneša sa neskôr stal druhý prezident ČSR, ktorý bol vo svojom úrade od roku 1935 do 1939 a následne od 1945 do 1948. Z ďalších osobností možno spomenúť gréckeho kráľa alebo princa z Udine. Zástupcovia Malej dohody (ČSR, Rumunsko a Juhoslovanské štáty) prišli na slávnostné zhromaždenie spoločne, čím chceli ukázať jednotnosť proti Maďarsku. Samotný akt začal podpísaním mierových zmlúv zástupcami Maďarskej delegácie, ktorá mala podľa protokolu prísť ako prvá. Za nimi nasledovali zástupcovia USA, Anglicka, Francúzska, Talianska a Japonska. Zvyšní zástupcovia nasledovali podľa francúzskej abecedy. Za ČSR podpísali zmluvu Edvard Beneš a Štefan Osuský. Akt podpisovania trval len krátkych 15 minút, keďže bolo všetko vopred pripravené a ani jedna strana nevzniesla žiadne námietky. Maďarská delegácia ako prvá opustila priestory zámku. Naopak zástupcovia ČSR, Rumunska a Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov sa radovali a navzájom si gratulovali. Francúzska tlač sa poväčšine tejto udalosti veľmi nevenovala. Jediná správa, ktorá stojí za povšimnutie je z denníka *Illustration*, ktorá hovorila o tom, že 10 000 000 Maďarov už nebude vládnuť „20 000 000 *nemaďarom*“. Zmluva bola ratifikovaná 13. novembra 1920 maďarským parlamentom a poslanecká snemovňa ČSR ju ratifikovala 28. decembra 1920. Celkovo bola Trianonská mierová zmluva ratifikovaná definitívne až 26. júla roku 1921. Trvalo teda až rok, kým bola zmluva prijatá všetkými krajinami Dohody. Jedinou krajinou, ktorá danú zmluvu neratifikovala boli Spojené štáty americké. Tento akt možno chápať ako nespokojnosť s mierovými rokovaniami a zmenami, ktoré nastali nielen pre Maďarsko. Našťastie, na ratifikáciu boli potrebné podpisy len troch mocností a nedošlo k ďalším zbytočným prieťahom, ktoré by nahrali do kariet Maďarsku. Z ďalších veľkých krajín sa nezúčastnilo Rusko. Dôvodom bola revolúcia a obsadzovanie území, na ktorých sa šírila komunizmus. Ten postupom času začal ohrozovať aj strednú Európu.

Obrázok 4: Zámok Grand Trianon

Obrázok 5: Akt podpísania zmluvy.

Na porovnanie je potrebné spomenúť pohľad Maďarska a ČSR na deň podpísania trianonskej mierovej zmluvy. V Maďarsku bol tento deň pochmúrny a tmavý. Celé Maďarsko sa zahalilo do čiernych farieb, zástavy boli stiahnuté na pol žrde. V mestách, ale aj na dedinách ľudia masívne protestovali, slúžili sa smútočne omše za Uhorsko, noviny vyšli orámované čiernou farbou. Navyše v čase (16:15 až 16:30), kedy došlo k podpisovaniu tohto pre Maďarsko potupného dokumentu sa zastavil život v celej krajine. Nepremávali vlaky ani iné dopravné prostriedky. Už tu sa objavuje predstava o tom, že Maďarsko trpelo po prvej svetovej vojne viac ako Nemci. Bola využívaná základná propaganda, ktorá hovorí, že Nemecko stratilo 10 % územia, Bulharsko len 8 % a Maďarsko až 70 % a takmer 65 % obyvateľov. Samozrejme zabudli sa pozrieť na národnostné zloženie a na to, že už takmer nikto nechcel trpieť pod vládou Maďarska. Objavili sa dokonca mapy, ktoré ukazovali ako by vyzerali krajiny víťazných mocností ak by prišlo k Trianonu na ich území. Týmto chceli ukázať akúsi zaujatosť najmä voči Maďarsku. Naopak v Československu zavládol radostný deň, kedy konečne Česi a Slováci získali svoj vlastný štát a vymanili sa spod kontroly akýchkoľvek národov. Ďalším cieľom bolo vytvorenie mnohonárodnostného demokratického štátu, ktorý nemá robiť rozdiely medzi žiadnymi národmi. Krajina, ktorá bola ešte v plienkach začala po prvých detských chorobách napredovať a všetko v krajine začalo fungovať tak ako malo, i keď stále tu bola hrozba hlavne zo strany Maďarska. Najmä v prvých rokoch Maďarsko chcelo opätovne obsadiť stratené územia. Našťastie k týmto plánom nedošlo a Maďarská strana sa právom obávala Malej dohody, ktorá obklopovala takmer celé ich územie, čím držala Maďarsko v šachu.

3. 2 Realizácia podpísaných zmlúv

Najdôležitejšou úlohou po ratifikácii mierovej zmluvy bolo samozrejme stanovenie hraníc. Nakoľko sa zmena hraníc týkala štyroch štátov, boli vytvorené štyri komisie. Každá komisia pozostávala zo siedmich členov. Piatich z nich dosadili samotní zástupcovia mocností, zvyšné dve miesta pripadli krajinám, o ktorých sa pojednávalo. Stanovenie hraníc ČSR a Rumunska prešlo bez problémov, no pri Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov a Rakúsku došlo k problémom. Rakúsko si nárokovalo celé územie Burgenlandu a Belehrad požadoval územia, ktorých sa z hospodárske-

POZNÁMKY

ho hľadiska nechcel vzdať. Po patáliách sa aj tu podarilo stanoviť hranice nových štátov s Maďarskom. Stanovenie hranice medzi Maďarskom a Československou republikou prinieslo aj kuriozity, ako napríklad rozdelenie mesta Sátoraljaújhegy na dve časti. Jedna časť pripadla ČSR. Tá je dnes na území Slovenskej republiky a volá sa Slovenské Nové Mesto.

Nasledujúce obdobie prinieslo malé zmeny hraníc, kde mocnosti pozabudli na tú, či inú enklávu, ktorá bola na území druhého štátu. Tieto zmeny neboli ničím hrozným pre žiadny štát. Je potrebné povedať, že historické povedomie krivdy voči Maďarsku sa zakomponovalo do života všetkých skupín obyvateľstva, ako na domácom území, tak aj v zahraničí. Neustále sa používala informácia o strate 70 % územia, pričom ani Nemecko neprišlo o toľko rozlohy. Naopak ostatné štáty akosi začínali zabúdať na to, koľko obetí a úsilia stálo mnohých obyvateľov vytvorenie štátov, ktoré sú slobodné a vládne v nich demokracia. Tá bola po dvadsiatich rokoch akého-takého pokoja ohrozená. Prvou veľkou ranou bolo podpísanie Mníchovského diktátu v roku 1938, pri ktorom Československo stratilo hraničné územie s Nemeckom tzv. Sudety, taktiež Petržalku a Devín. Jeden z doplnkov diktátu pojednával aj o maďarskej a poľskej menšine v Československu. Ten hovoril, že do troch mesiacov sa majú vyriešiť národnostné trenice, a ak sa tak nestane príde k ďalšiemu stretnutiu štyroch mocností a zakročí sa. Pod pojmom štyroch mocností sa označovali zástupcovia nacistického Nemecka, fašistického Talianska, Francúzska a Veľkej Británie. Maďarsko tento bod prijalo s nadšením ako nápravu krivdy pred dvadsiatich rokov. Snaha o obnovenie Uhorska bola v Maďarsku v roku 1938 veľmi populárna. Cestu pre revíziu hraníc otvorila Viedenská arbitráž, ktorá bola pomyselným klincom do rakvy ČSR, ktorá v tomto období riešila vonkajšie problémy najmä s Nemeckom, no ozývali sa aj zástupcovia Poľska a Podkarpatskej Rusi. Navyše sa pridávali aj vnútorné rozpory, ktoré vyústili do vyhlásenia autonómie Slovenska 6. októbra 1938. V Komárne sa v októbri 1938 uskutočnili rokovania, ktorých cieľom bolo vytýčenie nových hraníc s Maďarskom. Maďarská strana zvolala rokovania strategicky do Komárna, nie do Bratislavy alebo Košíc. Cielene využili protislovenské tendencie, ktoré sa šírili južným územím Československa. Navyše sa rokovalo v maďarčine. Jozef Tiso, ktorý sa rokovaní sám zúčastnil si uvedomil chybu a snažil sa o presunutie rokovaní aspoň do Piešťan. Bolo vak už vopred jasné, že neuspeje, a že maďarská strana bude mať pri týchto rokovaniach jasne navrch. Na rokovaniach požadovala maďarská strana omnoho viac ako územia, na ktorých žilo viac ako 50 % Maďarov. Jednoducho využili situáciu a brali čo sa dalo. Rokovania sa ťahali príliš dlho a navyše ich aj tak zatienila Viedenská arbitráž. Vo Viedni sa 2. novembra 1938 stretli zástupcovia Nemecka, Talianska, Maďarska a Československa. Tí rozhodli, že Maďarsku pripadne územie južného Slovenska, ako napríklad mesta Štúrovo, Komárno, Levice, Lučenec, Rimavská Sobota, Jelšava, Košice a územie až po Užhorod. Slovensko stratilo 10 390 km², čo predstavovalo jednu štvrtinu Slovenska. Maďarská armáda sa poponáhľala s obsadzovaním územia. To začalo už 5. novembra a trvalo do 10. novembra. Z anektovaného územia sa snažili odísť takmer všetci okrem Maďarov. Žiaľ prichádzalo k slovným, ale aj fyzickým útokom na Slovákov, Židov a ďalších. Ako príklad možno spomenúť výpoveď z Nových Zámkov, kde došlo k ni-

čenu majetku Slovákov, ktorí sa prišli sťažovať na miestnu policajnú stanicu. Tu im bolo vysvetlené, že polícia chráni len Maďarov, lebo iné národy nepozná. Viedenskú arbitráž nie je možné považovať za právoplatný dokument, nakoľko bola aktom násilia. Po skončení druhej svetovej vojny sa hranice vrátili do podoby z 1. januára 1938. Navyše podľa zmluvy, ktorá bola podpísaná odstúpilo v roku 1947 Maďarsko Československu obce Jarovce, Rusovce, Čunovo a Petržalku. K malým kozmetickým úpravám hranice Maďarska a Československa došlo taktiež v roku 1956, kedy sa hranica mierne regulovala pri Slovenských Ďarmotách, Cerovej Vrchovine a ďalších. Celkovo sa to týkalo územia o rozlohe necelých 24 hektárov, ktoré boli vykompenzované iným územím v rovnakom pomere v prospech Maďarska.

POZNÁMKY

Tabuľka 1: Rozloha a počet obyvateľov po rozpade Monarchie.

Názov štátu	Rozloha v km ²	Počet obyvateľov	Percentuálny podiel Maďarov v %
ČSR	61 633	3 517 568	30,3
Rumunsko	103 093	5 257 467	31,6
Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov	20 551	1 509 295	30,3
Rakúsko	4020	1 509 295	8,9
Taliansko	21	49 806	13,0
Poľsko	589	23 662	1,0
Uhorsko (1910)	282 870	18 264 533	54,3
Maďarsko po Trianone	92 963	7 615 117	88,3

Obrázok 6: Pecentúálne rozdelenie územia Uhorska po Trianone

4 ZÁVER

V roku 2020 si pripomíname 100 rokov od podpísania Trianonskej mierovej zmluvy, ktorá je v podstate zakončením dlhého boja o úplnú samostatnosť Československa. Na Trianon je potrebné pozerať sa z viacerých uhlov pohľadu. Pre obyvateľov Slovenska a Česka toto obdobie veľa neznamená. V školách sa o Trianonskej zmluve príliš neučí, ľudia si maximálne pamätajú rok kedy bola podpísaná. Netreba však zabudnúť na úsilie mnohých desiatok ľudí, ktorí stáli pri vzniku Českosloven-

POZNÁMKY

ska. V čase Uhorska nebolo ľahké získať si na svoju stranu podporovateľov a navyše sa obávať polície, ktorá striehla práve na takýchto ľuďoch. Preto je potrebné si Trianon pripomínať, nakoľko aj práve vďaka nemu sme získali samostatnosť a nezostali sme pod vládou Maďarska. Náš južný sused stále vníma Trianon ako jednu z viacerých krívd, ktoré sa udiali na maďarskom národe.

Veľká krivda je prezentovaná ako strata územia, na ktorom žili Maďari, čím každý tretí Maďar stratil možnosť žiť vo svojej rodnej krajine. Historické povedomie je u našich južných susedov úplne iné. Už sto rokov u nich pretrváva odkaz traumy a utrpenia. Je však potrebné povedať, že hranica sa snažila zohľadniť etnickú štruktúru obyvateľov, no nie vždy bolo možné vytvoriť presnú hranicu. Tá by vyzerala naozaj zaujímavo. Ak by k tomu prišlo, museli by byť vytvorené ostrovčeky aj na území dnešného Maďarska, kde žilo v čase tvorenia mierovej zmluvy veľa Slovákov. Samotný odkaz Trianonu je však častokrát zneužívaný na politickú mobilizáciu, najmä na burcovanie pocitu nespravodlivosti. Dokonca mala podľa niektorých politických vyjadrení práve táto zmluva stať pri zničení mnohonárodnej, ekonomicky silnej krajiny. Tieto smelé plány by samozrejme ihneď stroskotali, veď ani jeden štát by naďalej nepokračoval v Uhorsku, kde bol utláčaný. Sto rokov je pre niekoho neskutocné dlhá doba a hovorí sa, že po troch generáciách ľudia zabúdajú. No na túto traumu, pod vplyvom tlakov politiky len tak nezabudnú. Ako príklad neustáleho podnecovania je možné spomenúť prijatie zákona v roku 2010, kedy strana Fidesz a ďalšie politické strany stanovili 4. jún, deň podpísania Trianonskej mierovej zmluvy, za Deň národnej spolupatričnosti. V samotnom zákone je zmluva označená ako „najväčšia tragédia maďarstva“. Tieto snahy ukazujú skôr na politické záujmy otvárať už zacelené rany. V ľuďoch je preto potrebné budovať hlavne odkaz Európskej únie alebo Vyšehradskej štvorky, kde by si mal byť každý národ rovnocenný.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

DEÁK, L.: *Trianon ilúzie a skutočnosť*. 2. vyd. Bratislava : Kubko Goral, 1995. ISBN 80-967427-2-8.

HRONSKÝ, M.: *Boj o Slovensko a Trianon 1918 – 1920*. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998. ISBN 80-88878-14-4.

HRONSKÝ, M.: *Trianon : vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 – 1920)*. Bratislava : Veda, 2011. ISBN 978-80-224-1183-7.

MARTINICKÝ, P.: *Oslobodenie Slovenska : zásluhy T. G. Masaryka, M. R. Štefánika a E. Beneša : historický pohľad*. [1. vyd.]. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2010. ISBN 978-80-7165-799-6.

ROMSICS, I.: *Trianonská mierová zmluva*. Preložila Katarína BORBÁŠOVÁ. Bratislava : Kalligram, 2009. Edícia OS. ISBN 978-80-8101-237-2.

Martinská deklarácia [online]. Masarykova univerzita, 1998 [cit. 2019-11-18]. Dostupné na internete: <https://is.muni.cz/el/1422/jaro2015/BEV202Zk/um/Martinska_deklaracia_1918.pdf>.

Vyhlásenie Slovenskej republiky rád [online]. Východoslovenske združenie VALAL [cit. 2019- 11-18]. Dostupné na internete:<<http://ilonas.net/valal/srr.html>>.

POZNÁMKY**TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE**

1. S akými problémami zápasili národnostne menšiny (Slováci, Rumuni...) v Uhorsku?
2. Aké zmeny prebehli v Európe v roku 1918?
3. Ako prebiehalo oslobodzovanie Československa v rokoch 1918 a 1919?
4. Čo priniesol Trianon Československu?
5. Ako by vyzeral osud Slovákov, ak by nedošlo k podpísaniu Trianonu?